

Tarım Sigortaları Havuz Ekspertlerinin Profillerinin Belirlenmesi ve Sisteme Yönelik Değerlendirmeleri: Manisa Bölgesi Örneği

Belma DOĞAN ÖZ^{1*} **Gamze SANER²**

¹*Süirt Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Süirt/Türkiye*

²*Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, İzmir/Türkiye*

¹<https://orcid.org/0000-0003-1766-0016>

²<https://orcid.org/0000-0002-2897-9543>

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author: belmadogan@hotmail.com

Received (Geliş tarihi):27.01.2022

Accepted (Kabul tarihi): 11.05.2022

ÖZ: Bu araştırmada bitkisel ürün sigortaları eksperlerinin profillerinin belirlenmesi ve tarım sigortaları sistemi konusunda görüş ve önerilerine yer verilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın verileri Tarım Sigortaları Havuzu Manisa Bölge Müdürlüğü'ne bağlı 62 bitkisel ürün sigortaları eksperleri ile online anket yolu ile elde edilmiştir. Elde edilen veri seti ile frekans, yüzde ve ortalama gibi temel tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılarak ve logit analizi kullanılarak, bulunan sonuçlar çizelgelerde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Ankete katılan eksperlerin yılda ortalama 81,94 gün eksperlik yaptığı ve %46,77'sinin eksperlik yaparak elde ettiği gelirden memnun oldukları belirlenmiştir. Ekspertlerin, eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme durumlarına etki eden faktörleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilen logit analizi sonuçlarına göre; eksperlerin yaşı, gelir durumu, eksperlikten elde edilen gelirden memnuniyet durumu ve 'Eksperlik tek başına yapılabilecek bir iştir' ifadesine katılma durumunun negatif etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Tarım sigortası, eksper, Manisa, bitkisel ürün sigortaları, TARSİM.

Determination of Profiles of Agricultural Insurance Pool Experts and their Evaluation of the Related System: A Case of Manisa Region

ABSTRACT: This research aims to determine crop insurance experts' profiles and include their opinions and suggestions on the agricultural insurance system. The research data were obtained through an online survey with 62 crop insurance experts affiliated with the Agricultural Insurance Pool Manisa Regional Directorate. Charts were created using the obtained data set and basic descriptive statistics such as frequency, percentage, and mean, and using logit analysis, and the findings were interpreted. As a result, it was determined that the experts worked for an average of 81.94 days in a year, and 46.77% of them were satisfied with the income they earned from their expertise. Furthermore, according to the logit analysis results used to determine the factors affecting those who quit work in their area of expertise and worked in a different job, the negative effects of expert age, income, satisfaction from income and agreement with the statement that expertise is a job that needn't do another job were statistically significant.

Keywords: Agricultural insurance, expert, Manisa, crop insurance, TARSİM.

GİRİŞ

Tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmeler üretim dönemi süresince olası doğal, sosyal ve ekonomik riskler ile karşı karşıya kalmaktadır. Tarımda en etkili riskler arasında ise doğal koşullardan kaynaklanan riskler öncelikli olarak yer almaktadır. Toplumun beslenme ihtiyacını karşılayan tek sektör olan tarım sektöründen elde edilen üretimin mevcut risklere karşı koruma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Tarımsal üretimde doğaya bağımlılık gelişmiş ülkelerde teknolojinin yardımıyla bir ölçüde giderilirken, Türkiye’de, mevcut tarımsal yapı ve tarımda teknoloji kullanım düzeyi bu yöndeki gelişmeyi güçleştirmektedir (Karahana Uysal ve ark., 2020). Bu aşamada mevcut risklerin tarıma verebileceği zararı karşılayan risk ve belirsizlikler nedeniyle meydana gelebilecek olası zarar yani kayıpların önlenmesinde en etkili sistem tarım sigortası olmaktadır (Çukur ve ark., 2008; Sayın ve ark., 2014; Terin ve Aksoy, 2015; İkikat Tümer ve ark., 2019).

Tarım sigortası, tarımsal üretim sürecinde her türlü doğal risk, hastalık ve kazalar sonucunda bitkisel ve hayvansal ürünler ile tarımsal varlıklarda oluşabilecek zarar ve kayıpların teminat altına alınması ve böylece sigortalının varlığının sürdürülmesi şeklinde ifade edilmektedir. Bu sistem sayesinde kişiler, karşı karşıya buldukları tehlikelerin neden olabileceği parayla ölçülebilen zararlarını ödedikleri primler karşılığında teminat altına almakta ve risklerini yönetmektedirler (Dinler, 2000; Demir, 2003; Çukur ve ark., 2008; Çetin ve Turhan, 2013; Keskinliç ve Alemdar, 2013; Karahana Uysal ve ark., 2020).

Türkiye’de tarım sigortaları uygulamalarının 1957 yılında başlamış olmasına rağmen, tarımsal üretimin çok çeşitli riskler taşıması, sigorta şirketlerinin bu riskleri sigortalayacak ekonomik güce sahip olmaması, sigorta priminin çiftçi geliri içindeki payının yüksek olması gibi nedenlerle 2005 yılına kadar yeterli gelişmeyi göstermediği belirtilmektedir. Türkiye’de tarım sigortası uygulamasının yaygınlaştırılması amacıyla 21.06.2005 tarihinde kabul edilmiş olan 5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ile tarım sigortası yaptıran çiftçilerin desteklenmesi ve prim tutarının bir kısmının devlet tarafından karşılanması hedeflenmiştir. Kanun

kapsamındaki risklerin teminat altına alınması, hasarların belirlenmesi, tazminat ödemelerinin yapılması gibi hizmetlerin yürütülebilmesi amacıyla Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) kurulmuştur (Anonim, 2013; Sümer ve Polat, 2016).

2021 yılı itibarıyla Devlet destekli tarım sigortaları sistemine bağlı 16 Bölge müdürlüğü (Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Erzurum, Giresun, Kayseri, Konya, Malatya, Manisa, Şanlıurfa ve Tekirdağ, Denizli, Sakarya, Samsun ve Van) bulunmaktadır. Bölge Müdürlükleri içerisinde Manisa Bölge Müdürlüğü gerek sigortalanan üretim alanlarının sigorta bedeli tutarı, gerekse tarımsal sigorta primi üretimi konusunda önemli bir yere sahiptir. Manisa ili 2020 yılında 3.511.842.310 TL’lik sigorta bedeli ile Türkiye geneli toplam sigorta bedelinde %8,9 oranında pay alarak birinci sırada yer almıştır. Manisa ili yine 2020 yılında 303.854.984 TL’lik prim üretimi ile Türkiye geneli toplam prim üretiminde %16,2 oranında pay alarak birinci sırada bulunmaktadır (Anonim, 2020a).

Tarım sigortaları hasar tespit organizasyonlarında Tarım Sigortaları Havuz Ekspertleri görev almaktadır. Bu eksperler önce Sigortacılık Eğitim Merkezi (SEGEM) tarafından düzenlenen ön eleme sınavında başarılı olmaları koşuluyla T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı’nın koordinasyonunda, işletici şirket (TARSİM A.Ş.) ile Sigorta ve Emeklilik Düzenleme Kurulu (SEDDK) iş birliği içinde yapılan bir dizi eğitimden geçmektedirler. Bitkisel Ürün Sigortaları Temel Eğitimine katılacak kişilere, teorik ve arazi uygulamaları ile birlikte, toplam 104 saat eğitim verilmekte ve eğitim sonunda başarılı olanlara T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından eğitim belgesi sunulmaktadır. Ekspertlerin, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sigorta ve Emeklilik Düzenleme Kurulu (SEDDK), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği nezdinde sicile kaydolmaları sağlanmakta ve Tarım Sigortaları Havuz Ekspertleri ünvanı almaktadırlar. Risk inceleme ve hasar tespiti yapacak Tarım Sigortaları Havuz Ekspertleri için bugüne kadar 21 dönem eğitim düzenlenmiştir. 2021 yılı itibarıyla Bitkisel Ürün Sigortaları branşından 1883 kişinin T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen temel eksper eğitimine katıldığı, aktif eksperlik yapan kişi

sayısının 841 olduğu, Hayvan Hayat Sigortaları branşından 1306 kişinin temel eksper eğitime katıldığı, aktif eksperlik yapan kişi sayısının 907 olduğu, Su Ürünleri Hayat Sigortası branşından ise 63 kişinin temel eksper eğitime katıldığı ve aktif eksperlik yapan kişi sayısının 23 olduğu belirlenmiştir. Bugüne kadar Ziraat Mühendisi, Veteriner Hekim, Su ürünleri Mühendisi, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisi, Ziraat Teknikeri ve Ziraat Teknisyenlerinden oluşan toplam 3252 kursiyere eğitim verilerek eksper olmaları sağlanmıştır. Aktif eksperlik yapan kişi sayısı toplamı 1771'dir (Anonim, 2022).

Yapılan literatür incelemelerinde, tarım sigortası alanında öne çıkan ülkelerde uygulanan tarım sigortası sistemlerini inceleyen, bununla birlikte Türkiye'deki mevcut sistemi tanıtıcı ve üretici algılarını ölçen çalışmalara sıkça rastlanılmıştır. Ayrıca Akgün (2021) araştırmasında Türkiye'de tarım sigortaları ve tarımsal risk alanında 1994-2020 yılları arasında yapılmış çalışmaları da listelemiştir. Ancak tarım sigortaları sisteminde oldukça önemli bir role sahip olan tarım sigortaları eksperlerine yönelik çalışmalara rastlanmamıştır. Hasar tespit ve risk analiz çalışmalarında görev alarak saha çalışmalarında aktif rol alan, bu çalışmalar esnasında üretici ile iletişimde bulunan eksperlerin profillerinin ortaya konulması, sistem hakkında değerlendirme ve önerilerinin alınması, sistemin gelişimi ve sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir. Ayrıca ziraat fakülteleri ve ilgili meslek yüksek okullarından mezun olan veya olacak kişiler de eksperlik mesleği hakkında bilgi sahibi olmak amaçlı bu araştırmadan faydalanabilecektir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Materyal

Araştırmanın ana materyalini TARSİM Manisa Bölge Müdürlüğü'ne bağlı illerin bitkisel ürün sigortaları eksperleri ile internet üzerinden yapılan anket yoluyla derlenen veriler oluşturmuştur. Araştırmada ayrıca ulusal ve uluslararası alanda yapılmış benzer çalışmalar ile konuyla ilgili kurum ve kuruluşların kayıtları da kullanılmıştır. TARSİM Manisa Bölge Müdürlüğü'ne bağlı illerde kayıtlı toplam 135 eksper olduğu belirlenmiş ve araştırmada tam sayım yöntemi kullanılmış-

tır. Ancak 2019 yılı haziran ayında 135 eksperden e-posta adresine ulaşılan 124 ekspere anket gönderilmiş, aynı ay içerisinde ankete geri dönüş sağlayan 62 eksperin yanıtları değerlendirilmiştir.

Yöntem

Araştırma kapsamında yer alan her bir eksper için doldurulan online anket formları incelenerek, gerekli kontrol ve düzeltme işlemleri yapıldıktan sonra IBM SPSS Statistics 20 (Anonymous, 2011) programına veri aktarımı yapılmış ve daha sonra da frekans, yüzde ve ortalama gibi temel tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılarak uygun çizelgeler oluşturulmuş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan eksperler, cinsiyet ve sosyal güvence durumuna göre gruplandırılmış, eksperlerin çalıştığı gün sayısı ve eksperlikten elde ettikleri kazançtan memnun olup olmama durumu incelenmiştir.

Temel tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra teknik ve ekonomik verilere ilişkin değişkenlerin grup karşılaştırmaları için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır (Kalaycı, 2014).

Araştırmada, eksperlerin eksperlikten elde ettikleri kazançtan memnun olup olmama durumunun dağılımını belirlemek, eksperlerin "*ekspirlik geçimini sağlayabilmek için tek başına yapılabilecek bir iştir*" ifadesine katılım düzeylerinin dağılımını ortaya koymak ve eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünen eksperlerin eksperliği bırakmak isteme nedenlerinin önem düzeyini belirlemek amacıyla ölçekli soruların değerlendirilmesinde 5'li likert ölçeğinden (*1=kesinlikle memnun değilim-5=kesinlikle memnunum; 1=kesinlikle katılmıyorum-5=kesinlikle katılıyorum; 1=hiç etkili değil- 5=çok etkili*) yararlanılmıştır.

Eksperlerin, eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünüp düşünmeme durumlarına etki eden faktörleri belirlemek amacıyla 0-1 modeli olarak da adlandırılan Logit modeli kullanılmıştır. Modelde bağımlı değişken iki değer alıyorsa, bağımlı değişkenler tercih belirtmekte ve bu tür modeller ikili tercih modelleri olarak belirtilmektedir. Bu durumda olayın varlığı için 1, yokluğu için 0 kullanılmaktadır. Logit modelin parametrelerini

tahmin için Gretl programı kullanılmıştır. Bu modelde bağımlı değişken (kukla değişken) Y olarak sembolize edilmiş, eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme =1 ve farklı bir işte çalışmayı düşünmeme= 0 alınmıştır.

$$Y = \begin{cases} 0 & \text{farklı bir işte çalışmayı düşünmeyen eksperler} \\ 1 & \text{eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünen eksperler} \end{cases}$$

Bağımsız değişkenler olarak; eksperlerin yaşı, eğitimi, medeni durumu, geliri, çalıştıkları gün sayısı, eksperlikten elde edilen gelirden memnuniyet durumu, “*eksperlik tek başına yapılabilecek bir iştir*” ifadesine katılma durumu, eksperlerin sosyal güvencelerinin olup olmama durumu değişkenleri dikkate alınmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Eksperlerin Demografik Özellikleri

TARSİM Manisa Bölge Müdürlüğü’ne bağlı illerden ankete katılan eksperlerin sosyo-ekonomik özellikleri Çizelge 1’de verilmiştir. Anket yapılan eksperlerin %40,3’ü kadın, %59,7’si erkek iken,

eksperlerin %62,9’u evli, %37,1’i ise bekdir. Eksperlerin %30,64’ünün 24-30, %20,97’sinin 31-40, %16,13’ünün 41-50, %32,26’sının 51-70 yaş aralığında oldukları ve eksperlerin yaş ortalamasının ise 41,94 olduğu belirlenmiştir. Eksperlerin %38,70’inin aylık ortalama 2000-2999 TL aralığında gelire sahip olduğu, bunu %19,36 ile aylık ortalama 3000-3999 ve 5000 TL’nin üzerinde gelire sahip olanların izlediği belirlenmiştir. Geliri 2000 TL’nin altında olan eksperlerin oranı ise %9,6’dır. Eksperlerin %66,12’sinin üniversiteden lisans derecesi ile mezun olduğu, bunu %24,22 oranı ile yüksek lisans mezunlarının izlediği görülmüştür. Eksperlerin hane halkı büyüklüğü ortalama 3.40 kişidir. Eksperlerin %61,29’unun sosyal güvenceye sahip olduğu belirlenmiştir.

Ankete katılan eksperlerin mesleki deneyim süreleri incelendiğinde 20 yıldan daha fazla mesleki deneyime sahip eksperlerin oranı %40,32, 5 yıldan daha az deneyimi olan eksperlerin oranı ise %27,42 olarak belirlenmiştir. Tarım sigortaları eksperleri olarak deneyim süreleri incelendiğinde ise, 5 yıldan az eksperlik deneyimi olan eksperlerin oranı %56,45, 6-10 yıl eksperlik deneyimi olan eksperlerin oranı %25,81, 10 yıldan fazla eksperlik deneyimi olan eksperlerin oranı ise %17,74 olarak belirlenmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 1. Eksperlerin sosyo-ekonomik özellikleri.
Table 1. Socio-economic characteristics of experts.

Cinsiyet (Gender)	Sayı (N)	(%)	Medeni durumu (Marital status)	Sayı(N)	(%)
Kadın (Female)	25	40,3	Evli (Married)	39	62,9
Erkek (Male)	37	59,7	Bekar (Single)	23	37,1
Toplam (Total)	62	100,00	Toplam (Total)	62	100,00
Yaş grupları (Age groups)	Sayı (N)	(%)	Aylık geliri (Monthly income)	Sayı(N)	(%)
24-30	19	30,64	<2000	6	9,68
31-40	13	20,97	2000-2999	24	38,70
41-50	10	16,13	3000-3999	12	19,36
51-70	20	32,26	4000-4999	8	12,90
Toplam (Total)	62	100,00	5000≤	12	19,36
Ortalama yaş (Average age)		41,94	Toplam (Total)	62	100,00
Eğitim durumu (Educational status)	Sayı (N)	(%)	Aile nüfusu (Family size)	Sayı(N)	(%)
Ön lisans (Associate degree)	3	4,83	1-2	15	24,19
Lisans (Bachelor)	41	66,12	3-4	38	61,29
Yüksek lisans (Master)	15	24,22	≥5	9	14,52
Doktora (PhD)	3	4,83	Toplam (Total)	62	100
Toplam (Total)	62	100,00	Ortalama aile nüfusu (Average family size)		3,40
Sosyal güvence durumu (Social security status)			Sayı(N)	(%)	
Var (Yes)			38	61,29	
Yok (No)			24	38,71	
Toplam (Total)			62	100,00	

Çizelge 2. Ekspertlerin mesleki deneyim süresi ve eksperlik deneyim süresine göre dağılımı.
Table 2. Distribution of experts by professional experience and expertise experience.

Mesleki deneyim süresi (yıl) Professional experience period(year)	Sayı(N)	(%)	Ekspertlikte deneyim süresi(yıl) Experience in expertise(year)	Sayı(N)	(%)
≤5	17	27,42	≤5	35	56,45
6-10	13	20,97	6-10	16	25,81
11-20	7	11,29	>10	11	17,74
>20	25	40,32	Toplam (Total)	62	100,00
Toplam (Total)	62	100,00	Ekspertlikte ortalama deneyim süresi Average of experience in expertise		5,90
Ortalama Mesleki deneyim süresi Average of professional experience		17,45			

Ankete katılan eksperlerin %25,8 oranla en fazla bahçe bitkileri bölümü mezunu oldukları belirlenmiştir. Bunu %17,7 oranla bitki koruma ve 12,9 oranla zootekni bölümleri izlemektedir. Tarım ekonomisi bölümü mezunlarının eksperler içindeki oranı ise; toprak, tarım makineleri ve tarla bitkileri mezunları ile eşit oranda olup, bu oran %9,7 olarak belirlenmiştir. %3,2'lik Tarımsal Yapılar ve Sulama bölümlerden sonra ise %1,6 oran ile en az Süt Teknolojisi bölümü mezunu eksperlerin olduğu belirlenmiştir. TARSİM Manisa Bölge Müdürlüğü görev alanı kapsamında Aydın, Çanakkale, Denizli, İzmir, Manisa ve Uşak olmak üzere toplam 6 il bulunmaktadır. Ankete katılan eksperlerin %38,7' si İzmir ili eksperidir. Bunu %32,3 ile Manisa ili eksperleri, %11,3 ile Denizli ili eksperleri, %9,7 ile Çanakkale ili eksperleri, %8,1 ile Aydın ili eksperleri izlemektedir. Uşak ili eksperlerinden ankete katılan olmamıştır. Ekspertlerin %41,94' ünün meslektaşları aracılığı ile eksperlikten haberdar oldukları belirlenmiştir. Bunu aile ve arkadaş çevresi sayesinde haberdar olma, Tarım ve Orman il ve ilçe müdürlükleri, Ziraat Odaları, Ziraat Mühendisleri Odası, Tarımsal Birlikler ve Kooperatifler, TARSİM gibi tarım ile ilişkili kurumlar aracılığıyla haberdar olma, önceki yıllarda eksper olmaya hak kazanmış eksperler aracılığı ile haberdar olma durumları izlemiştir. Son olarak üniversitelerde akademisyenlerin eksperlik hakkında bilgilendirme yapmaları da eksperlerin eksperlikten haberdar olmalarında etkili olmuştur. Ekspertlerin eksper olarak çalıştıkları gün sayısına bakıldığında, kadın eksperlerin ortalama yıllık 80 gün, erkek eksperlerin ortalama 83 gün çalıştığı, genel ortalamaya bakıldığında ise yıllık en az 30, en

fazla 130 gün olmak üzere ortalama 81,94 gün, eksper olarak çalıştıkları belirlenmiştir. İki bağımsız örnek t testi sonuçlarına göre; çalıştıkları gün sayısı ortalamaları bakımından gruplar arası farklılık istatistik olarak anlamlı bulunmamıştır ($p=0,581$) (Çizelge 3).

Ekspertlerin yıllık ortalama yaklaşık 82 gün çalıştıkları düşünüldüğünde üreticiler ile oldukça fazla zaman geçirdiklerini söylemek de mümkündür. Bu nedenle eksperlere, üreticilerden en çok hangi ürünlerde ve hangi risklere karşı yeni teminat talepleri geldiği sorulmuştur. Üzüm için güneş yanıklığı teminatı, tarla bitkilerinde don teminatı, meyvelerde kuş zararı teminatı, kuru üzüm elde etmek üzere yaş üzüm sergi yerine serildiğinde ürüne yağmur teminatı, tüm ürünler için hastalık ve zararlı teminatı, pamukta yağmur teminatı, kirazda dal vurgunu teminatı ve tüm ürünlerde teminat başlangıç sürelerinin öne çekilmesi başlıca teminat talepleri olarak belirlenmiştir. Anket çalışmasının yapıldığı 2019 yılı itibari ile bu tehlikeler henüz teminat altında değil iken, 24 Kasım 2020 tarihli "*Tarım Sigortaları Havuzu Tarafından 2021 yılında kapsama alınacak riskler, ürünler ve bölgeler ile prim desteği oranlarına ilişkin karar*" ile eksperlerin tespit ettiği üreticiden gelen taleplerden bazılarının teminat altına alınmış olduğu belirlenmiştir. Bu teminatların bitkisel ürünler için dolu ana riski ile birlikte fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, sel ve su baskını, yaban domuzunun tarla ürünlerine, sebzelere ve çilek ürününe verdiği zararlar, pamuk ürününde hasat döneminde yağın yağmurdan kaynaklı miktar kaybı zararı ve ayçiçeği ürününde kuş zararı ek

risklerinin dolu paketi şeklinde verildiği saptanmıştır. Bu sayılan risklere ek olarak, isteğe bağlı olmak üzere; don riskinin yaş meyvelerde neden olduğu miktar kaybı, dolu ağırlığı, fırtına, hortum, yangın, deprem, heyelan, sel ve su baskını, taşıt çarpması risklerinin dolu ağı ve örtü sistemleri, destek (telli terbiye) sistemleri ile bu sistemlerin altında bulunan ürünlerde neden olduğu zararlar, yağmur riskinin; kiraz ve üzüm ürünlerinde olgunlaşma ve hasat dönemlerinde neden olduğu miktar kaybı ile taze tüketime yönelik olarak üretilen incirlerde olgunlaşma ve hasat dönemlerinde yol açtığı kalite kaybı, kurutmalık amaçlı üretilen incirlerde olgunlaşma ve buruklaşma dönemlerinden hasada kadar olan dönemde neden olduğu miktar ve kalite kaybı, dolu, fırtına, hortum, yangın, deprem, heyelan, sel ve su baskını risklerinin, arpa, buğday, çavdar, tritikale ve yulaf ürünleri ile bu ürünlerin sertifikalı tohumluklarının sap kısmında neden olduğu miktar

kayı, dolu, fırtına, hortum, yangın, deprem, heyelan, sel ve su baskını risklerinin, salamuralık yaprak üretimi yapılan asmaların yapraklarında neden olduğu miktar kaybı, yağ gülünde don teminatı, sıcak havanın, altıntop, limon, mandalina, portakal ürünlerinde çiçeklenme, meyve tutumu ve küçük meyve dönemlerinde kuruma, dökülme; üzümde ise çiçeklenme ve tane bağlama dönemlerinde salkımlarda tane tutumunun gerçekleşmemesi ve tanede büyümenin durması, kuruması ve dökülmesi şeklinde neden olduğu miktar kaybının da teminat kapsamına alınabildiği belirlenmiştir (Anonim, 2020b). 2022 yılından itibaren bazı tarla ürünleri (şekerpancarı, çerezlik kabak) ile sebzeler (domates, biber, patlıcan) için belirlenmiş fenolojik dönemlerde ve zaman dilimi içinde meydana gelen don zararları teminat altına alınmıştır. Yine, meyve ve bağ fidanlarında don zararı teminatlara dahil edilmiştir (Anonim, 2021b).

Çizelge 3. Ekspertlerin mezun oldukları bölümlere göre dağılımı, ekspertlerin illere göre dağılımı, ekspertlerin ekspertlikten haberdar olma durumlarının dağılımı, ekspertlerin ekspert olarak çalıştığı gün sayısı.

Table 3. Distribution of experts by departments, distribution of experts by province, distribution of experts awareness of expertise, number of days worked by experts as an expert.

Bölümler (Departments)	Sayı(N)	(%) (Percentage)	Bölümler (Departments)	Sayı(N)	(%) (Percentage)			
Bahçe bitkileri (Horticulture)	16	25,8	Tarım ekonomisi (Agricultural economics)	6	9,7			
Bitki koruma (Plant protection)	11	17,7	Tarım makineleri (Agricultural engineering)	6	9,7			
Zootečni (Animal science)	8	12,9	Tarımsal yapılar ve sulama (Farm structures and irrigation)	2	3,2			
Toprak (Soil science)	6	9,7	Süt teknolojisi (Dairy technology)	1	1,6			
Tarla bitkileri (Field crops)	6	9,7	Toplam (Total)	62	100,0			
İller (Provinces)	Sayı(N)	(%) (Percentage)	İller (Provinces)	Sayı(N)	(%) (Percentage)			
Aydın	5	8,1	İzmir	24	38,7			
Çanakkale	6	9,7	Manisa	20	32,3			
Denizli	7	11,3	Toplam (Total)	62	100,00			
Ekspertlikten haberdar olma şekli (How to be aware of expertise)			Sayı(N)	(%) (Percentage)				
Meslektaşlar aracılığı ile (Through colleagues)			26	41,94				
Aile ve arkadaş çevresinden (From family and friends)			14	22,58				
Bakanlık, Ziraat odaları, TARSİM, Birlikler, Kooperatif vb kurumlardan (From institutions such as the Ministry, Chambers of Agriculture, TARSİM, Unions, Cooperative etc.)			13	20,97				
Ekspertlerden (From experts)			7	11,29				
Üniversite öğretim üyelerinden (From university academicians)			2	3,22				
Toplam (Total)			62	100,00				
Ekspert olarak çalıştığı gün sayısı (Number of days worked as an expert)								
Kadın (Female)			Erkek (Male)			Genel (Overall)		
Minimum	Maximum	Ortalama	Min.	Max.	Ort.	Min.	Max.	Ort.
50	120	80	30	130	83	30	130	81,79

Yeni kapsama alınan bu teminatlardan pamuk ürününde hasat döneminde yağın yağmurdan kaynaklı miktar kaybı zararı ve ayçiçeği ürününde kuş zararı risklerinin, eksperlerin üreticilerden gelen yeni teminat talepleri ile örtüştüğü söylenebilir.

Çizelge 4 incelendiğinde eksperlerin %56,45'inin eksperlik dışında farklı bir gelir kaynağı varken, %43,55'inin eksperlik dışında farklı bir gelir kaynağının olmadığı belirlenmiştir. Eksperlik dışında farklı gelir kaynağına sahip eksperlerin gelir kaynağının en çok %62,86 pay ile emekli maaşı olduğu belirlenmiştir. Bunu %20 pay ile özel bir firmada çalışarak elde ettiği gelir, %11,43 pay ile tarımsal üretimden elde ettiği gelir ve %5,71 pay ile kendi işyerinden sağladığı gelir izlemektedir. Eksperlerin toplam gelirleri içerisinde TARSİM'den elde ettiği kazanç %30 ve daha az olan eksperlerin oranı %16,13, eksperlikten elde ettiği gelir tüm gelirin %31-50 sini oluşturan eksperlerin oranı %27,42, toplam gelirin tamamı eksperlikten elde ettikleri kazançtan oluşan, eksperlikten başka bir geliri olmayan eksperlerin oranı ise %43,55 olarak belirlenmiştir.

Eksperlerin eksper olarak çalışarak elde ettiği gelirden memnun olma durumları incelendiğinde, eksperlerin %46,77'sinin eksper olarak çalışarak elde ettiği gelirden memnun olduğu, %22,58'inin

ise memnun olmadığı, genel memnuniyet ortalamasının 3,10 olduğu belirlenmiştir. Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre eksperlerin elde ettikleri gelirden memnuniyet ortalamaları ile sosyal güvencelerinin olup olmama durumu bakımından gruplar arası farklılık istatistik olarak anlamlı bulunmuştur (Mann-Whitney U= 303.500, p=0.019) (Çizelge 5).

Eksperlerin, “Eksperlik; geçiminizi sağlayabilmek için tek başına yapılabilecek bir iştir” ifadesine katılım düzeyleri incelendiğinde %43,55'inin katılmadığı, %33,87'sinin kesinlikle katılmadığı, %12,90'ının ifadeye katıldığı belirlenmiştir. Eksperlerin %50' si ise eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünmekte iken, %50'si eksperliği bırakmayı düşünmemektedir. Ayrıca eksperlerin %66,1 inin eksperliği üniversiteden yeni mezun olan meslektaşlarına önerirken, %33,9'unun önermediği belirlenmiştir (Çizelge 6).

Eksperlerin eksperliği bırakmak istemelerine neden olan en etkili neden, işin sürekliliği konusunda endişe duyuyor olmalarıdır. Bunu sosyal güvencelerinin olmaması, gelirlerini yetersiz bulmaları, iş temposunun yoğun ve yorucu olması ve son olarak mesleki tatminsizlik izlemektedir (Çizelge 7).

Çizelge 4. Eksperlik dışında gelir kaynakları olup olmama durumları, eksperlerin gelir kaynağına göre dağılımları ve eksperlikten elde edilen gelirin toplam gelir içerisindeki payının dağılımı.

Table 4. Presence of income sources other than expertise, distribution by income source and distribution of the revenue from expertise in total revenue.

Farklı bir gelir kaynağı (A different source of income)	Sayı(N)	(%) (Percentage)
Yok (No)	27	43,55
Var (Yes)	35	56,45
Toplam (Total)	62	100
Gelir kaynakları (Income sources)	n	(%)
Emekli maaşı (Pension)	22	62,86
Özel bir firmada çalışıyor (Working in a private firm)	7	20,00
Tarımsal üretim yapıyor (Engaged in agricultural production)	4	11,43
İşyeri sahibi (Business owner)	2	5,71
Toplam (Total)	35	100
Toplam geliri içindeki % lik payı (% share in its total income)	Sayı(N)	(%) (Percentage)
≤30	10	16,13
31-50	17	27,42
51-99	8	12,90
100	27	43,55
Toplam (Total)	62	100
Ortalama (Average)		% 70,16

Çizelge 5. Ekspertlerin eksperlikten elde ettikleri kazançtan memnun olup olmama durumunun dağılımı.

Table 5. Distribution of the satisfaction of the experts with the earnings from the expertise.

	Sosyal güvencesi var (Has social security)		Sosyal güvencesi yok (No social security)		Genel (Overall)	
	Sayı(N)	(%) (Percentage)	Sayı(N)	(%) (Percentage)	Sayı(N)	(%) (Percentage)
Kesinlikle memnun değilim (I am absolutely not satisfied)	2	3,23	2	3,23	4	6,46
Memnun değilim (I'm not satisfied)	6	9,67	9	14,51	15	24,18
Kararsızım (I'm undecided)	6	9,67	6	9,67	12	19,35
Memnunum (I'm satisfied)	23	37,10	6	9,67	29	46,77
Kesinlikle memnunum (Absolutely satisfied)	1	1,62	1	1,62	2	3,24
Toplam (Total)	38	61,29	24	38,71	62	100
Ortalama (\bar{x}) (Average)		3,40		2,80		3,10

\bar{x} : Likert Ölçek Ortalaması 1. Kesinlikle Memnun Değilim - 5. Kesinlikle Memnunum

\bar{x} : Likert Scale Average 1. Absolutely not satisfied- 5. absolutely satisfied

Çizelge 6. Ekspertlerin eksperlik yaparak elde ettiği ekonomik refah düzeyini değerlendirme ve eksperliği önerme durumlarının dağılımı

Table 6. Distribution of the cases of assessing the economic welfare level of experts and suggesting expertise

	Sayı (N)	(%) (Percentage)
<i>"Ekspertlik geçimimi sağlayabilmek için tek başına yapılabilecek bir işdir"</i> ("Expertise is a job that can be done alone to earn a living")		
Kesinlikle katılmıyorum (I strongly disagree)	21	33,87
Katılmıyorum (I do not agree)	27	43,55
Kararsızım (I'm undecided)	6	9,68
Katılıyorum (I agree)	8	12,90
Kesinlikle Katılıyorum (Absolutely I agree)	-	-
Toplam (Total)	62	100
Ortalama (\bar{x}) (Average)		2,01
Eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme (Quitting the expertise and working in a different job)	Sayı (N)	(%) (Percentage)
Evet (Yes)	31	50,00
Hayır (No)	31	50,00
Toplam (Total)	62	100,00
Eksperliği üniversiteden yeni mezun olan meslektaşlarına önerme (Recommending the expertise to their colleagues who have just graduated from the university)	Sayı (N)	(%) (Percentage)
Evet (Yes)	41	66,13
Hayır (No)	21	33,87
Toplam (Total)	62	100,00

\bar{x} : Likert ölçek ortalaması 1. Kesinlikle memnun değilim – 5. Kesinlikle memnunum

\bar{x} : Likert scale average 1. Strongly disagree – 5. Absolutely agree

Çizelge 7. Ekspertlerin eksperliği bırakmak isteme nedenleri

Table 7. The reasons for the experts to quit the expertise.

Eksperliği bırakmak isteme nedenleri (Reasons for wanting to leave the expertise)	Etki derecesi ortalaması (\bar{x}) Impact rating average (\bar{x})
İşin sürekliliği konusunda endişe duyuyorum (Concerned about business continuity)	4,37
Sosyal güvencem yok (I do not have social security)	4,23
Gelirini yetersiz buluyorum (I find the income insufficient)	3,56
İş temposu yoğun ve yorucu (Work pace is hectic and tiring)	2,28
Mesleki tatminsizlik (Professional dissatisfaction)	2,19

\bar{x} : 1. Hiç etkili değil- 5. Çok etkili. \bar{x} : 1. Not at all effective- 5. Extremely effective

Eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünüp düşünmeme durumlarına etki eden faktörlerin analizi Logit Modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Modelde bağımlı değişken olarak eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme ve düşünmeme durumu temel alınmıştır. Modelin bağımsız değişkenleri olarak; eksperlerin yaşı, eğitimi, medeni durumu, geliri, çalıştıkları gün sayısı, eksperlikten elde edilen gelirden memnuniyet durumu, “eksperlik tek başına yapılabilecek bir iştir” ifadesine katılma durumu, eksperlerin sosyal güvencelerinin olup olmama durumu gibi değişkenler dikkate alınmıştır.

Çizelge 8’de verilen modelin sonuçlarına göre, eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme durumu üzerine, eksperlerin yaşı, geliri, eksperlikten elde edilen gelirden memnuniyet durumu ve “eksperlik tek başına yapılabilecek bir iştir” ifadesine katılma durumu değişkenlerinin istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme durumu üzerine, eksperlerin eğitimi, medeni durumu, çalıştıkları gün sayısı ve eksperlerin sosyal güvencelerinin olup olmama durumunun etkisi olmadığı görülmektedir.

Eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme durumu ile eksperlerin yaşı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Eksperlerin yaşı arttıkça eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme durumu azalış göstermektedir. Diğer bir ifade ile genç eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışma eğilimlerinin yüksek olduğu söylenebilir. Bu ilişki istatistik açıdan anlamlıdır. TARSİM tarım sigortaları havuz eksperliği Ziraat Fakülteleri ile ilgili meslek yüksek okullarından mezuniyet sonrasında genç mezunlara iş hayatına geçişte tüm yıl boyunca olmasa da iş potansiyeli yaratmakta ve mesleki tecrübe kazanmalarını sağlamaktadır. Ancak genç eksperler, sürekliliği ve sosyal sigortası olan bir işe geçiş sağlamaları durumunda eksperliği bırakabilmektedirler. Özel sektörde çalışan ya da kendi işini devam ettiren ya da emekli olmuş mühendisler sistemde kalabilmektedirler.

Eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme durumu ile eksperlerin geliri arasında negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Eksperlerin geliri yükseldikçe eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışma durumu azalmaktadır. Bu ilişki istatistik açıdan anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 8. Eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme durumlarına etki eden faktörler.

Table 8. Factors affecting the decision of experts to quit their expertise and work in a different job.

Bağımlı değişken: Eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme durumu (Dependent variable: Consideration of adjusters to quit adjustment and work in a different job)			
Farklı bir işte çalışmayı düşünme 1: Evet; Farklı bir işte çalışmayı düşünmeme 0: Hayır Yöntem: Logit Model (Considering working in a different job 1: Yes; Not considering working in a different job 2: No Method: Logit Model)			
Bağımsız değişkenler (Independent variables)		Katsayı (Coefficient)	Değişkenleri marjinal etkileri (Marginal effects of variables)
Sabit (Constant)		10.8719***	
Eksperlerin yaşı (Age of experts)		-0.106294*	-0.0261135*
Eğitim durumu (Education)		1.15479	0.283700
Medeni durumu (Marital status)		1.82429	0.426802
Gelir Durumu (Income)		-1.24124*	-0.304940*
Çalıştıkları gün sayısı (Number of working days of adjusters)		0.0341791	0.00839686
Eksperlikten elde edilen gelirden memnuniyet durumu (Satisfaction from the expertise income)		-1.48545**	-0.364935**
“Eksperlik tek başına yapılabilecek bir iştir” ifadesine katılma durumu (State of agreeing with the statement that expertise is a job that needn't do another job)		-1.71687**	-0.421769**
Eksperlerin sosyal güvencelerinin olup olmama durumu (Whether the experts have social security)		-1.53624	-0.351393
Mean dependent	0.500000	S.D. dependent	0.504082
McFadden R- squared	0.681590	Adjusted R- squared	0.47216
Log- likelihood	-13.68372	Akaike criterion	45.36743
Schwarz criterion	64.51164	Hannan - Quinn	52.88393

Eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme durumu ile eksperlikten elde edilen gelirden memnuniyeti arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Eksperlerin eksperlikten elde edilen gelirden memnuniyeti yükseldikçe eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışma durumu azalmaktadır. Bu ilişki istatistik açıdan anlamlıdır.

Eksperlerin eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışmayı düşünme durumu ile eksperlerin eksperlik tek başına yapılabilecek bir iştir ifadesine katılma durumu arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Eksperlerin "eksperlik tek başına yapılabilecek bir iştir" ifadesine katılma durumu yükseldikçe eksperliği bırakıp farklı bir işte çalışma durumu azalmaktadır. Bu ilişki istatistik açıdan anlamlıdır.

Eksperlerin devlet destekli tarım sigortaları sisteminde en uygun buldukları sigorta çeşitlerinin dağılımları incelendiğinde %38,7 pay ile ilk sırayı verim sigortasının aldığı, %32,3 pay ile ikinci sırada ürün sigortasının yer aldığı, bunu %19,9 pay ile gelir koruma sigortasının izlediği belirlenmiştir. Bu sistemler hakkında bilgi sahibi olmayan eksperlerin oranı ise %11,3'tür. Eksperlerle anket yapılan 2019 yılında henüz gelir koruma sigortası uygulamalarının başlamamış olduğu belirlenmiştir. Ancak "Tarım Sigortaları Havuzu Tarafından 2021 Yılında Kapsama Alınacak Riskler, Ürünler ve Bölgeler ile Prim Desteği Oranlarına İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin" Cumhurbaşkanı Kararının 28 Ekim 2021 tarihinde T.C. Resmi Gazete'de yayımlanarak gelir koruma sigortasıyla, Konya'nın Cihanbeyli, Karatay ve Kadınhanı ilçelerinde uygulanacak pilot proje kapsamında buğday ürünüde kuraklık, don, sıcak rüzgar, sıcak hava dalgası, aşırı nem, aşırı yağış, dolu, rüzgar, fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, sel ve su baskını, yabancı hayvan ve buna benzer nedenlerden kaynaklı verim değişimi ve Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü alım baremine göre Konya Ticaret Borsasında hasat sonrası oluşan ürün fiyatının beklenen fiyattan farklı olması nedenlerine bağlı oluşacak gelir kaybı riskine Tarım Sigortaları Havuzu tarafından teminat sağlanmıştır. Gelir Koruma Sigortasında, sigorta priminin %60'ı oranında prim desteği, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı bütçesinin ilgili

faslından Tarım Sigortaları Havuzuna aktararak karşılanacağı ve ilgili kararın, 1 Ekim 2021 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe girdiği belirlenmiştir (Anonim, 2021a).

Çizelge 9'da eksperlerin değerlendirmesine göre üreticinin tarım sigortası yaptırmama nedenleri önem derecesi sırasına göre verilmiştir. Eksperlere göre üreticilerin sigorta yaptırmamasında en önemli neden 4,09 ortalama ile "üreticinin primleri yüksek buluyor olması" olarak belirlenmiştir. İkinci sırada 3,59 ortalama ile "üreticilerin zararının karşılanmayacağını düşünmesi" olarak belirlenmiştir. Üreticilerin tarım sigortası yaptırmama nedenleri incelenen çeşitli çalışmalardan yararlanılarak özetlenmiştir. Pezikoğlu ve ark. (2012) ile Akçaöz ve ark. (2006) tarafından Bursa ve Antalya illerinde yapılan araştırmalarda sigorta yaptırmama nedenleri olarak ilk sırada gelir yetersizliği ve primlerin yüksek bulunması olarak belirlenmiştir. Şahin ve Miran (2007) İzmir ili Bayındır ilçesinde yaptıkları araştırmada, sigorta yaptırmama nedeni olarak sigorta konusundaki bilgi eksikliği, gelir yetersizliği ve primlerin yüksek olmasını belirlemişlerdir. Çukur ve ark. (2008) Malatya ilinde yaptıkları çalışmada üreticilerin bütçelerine ek bir masraf getirmesi ve sigorta konusunda yeterli bilgiye sahip olmama durumunu sigorta yaptırmaya engel olarak belirlemişlerdir. İpekçioğlu ve ark. (2010) Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaptıkları araştırmada ve Tekin ve Karlı (2021) Denizli'deki çalışmalarında primin üreticinin bütçesine ek bir masraf getirmesi, gelir yetersizliği ve düzensizliği, sigorta şirketlerine geçmişte duyulan güvensizliğin sigorta yaptırmama konusunda ilk sırada gelen nedenler olarak belirlemişlerdir. Kipkemoi ve Ceyhan (2021) tarafından Samsun'da yapılan bir araştırmada ise tarım sigortası yaptırmamanın en önemli nedeni sigorta poliçesi içeriğinin sınırlı olması olarak belirlenmiş, yüksek primler, sigorta konusunda sınırlı bilgi, yüksek düzeyde bürokrasi, güven eksikliği tarım sigortasının benimsenmesinin önündeki diğer engeller olarak belirtilmiştir.

Eksperlere göre; üreticilerin eksperlerle sorun yaşamış olmaları veya yaşayacağını düşünmeleri üreticilerin tarım sigortaları yaptırmama nedenleri önem sıralamasında son sırayı almasına rağmen, incelenen çalışmalarda üreticilerin eksperler ile

çeşitli sorunlar yaşadıkları bulgularına da rastlanmıştır. Yazgı ve Olhan'ın (2018) araştırma sonucunda, eksperlerin hasar tespitini doğru yapamamaları, yeterli bilgiye sahip olmamaları, kaba davranışları ve sigorta maliyetlerinin yüksekliği tarım sigortası sisteminde karşılaşılan en önemli sorunlar olarak belirlenmiştir. Aslan ve ark. (2012)'nin yaptıkları araştırmanın, sonuçlarına göre yüksek sigorta primlerinin yanı sıra eksperlerin hasar tespitindeki davranışlarının üreticilerin tekrar sigorta yaptırmamasındaki en önemli nedenler olduğu belirlenmiştir. TARSİM tarafından bu durum göz önünde bulundurularak her yıl düzenli olarak tüm eksperlerin katılım sağladığı bölge müdürlükleri bazında eksper tekâmül eğitimleri düzenlenmektedir. Ayrıca, ürün ve risk bazında uygulamalı eksper eğitimleri yapılmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada TARSİM Manisa Bölge Müdürlüğü'ne bağlı illerin bitkisel sigortaları eksperlerinin profilleri belirlenmiş, tarım sigortaları sistemi konusunda görüş ve önerileri değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre aşağıdaki sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

Eksperlere görev ataması TARSİM tarafından bilgisayar sistemi üzerinden belli kriterler doğrultusunda otomatik olarak yapılmaktadır. Atanan görev sayısı ile ilişkili olarak eksperlerin çalışma gün sayısı belli olmaktadır. Eksperlerin yıl

içerisinde çalıştıkları gün sayısını belirleyen görev ataması eksper performans puanı, ikametgah adresinin hasar veya risk operasyonu alanına olan uzaklığı, bağlı olduğu il, izinli olma durumuna göre değişkenlik göstermektedir. Bazı eksperlerin çalıştıkları gün sayısının yetersizliği gelirlerinin 2000 TL'nin altında kalması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu rakamın 2019 yılı brüt asgari ücretin altında kaldığı ve eksperlerin geçim sıkıntısı çekmesine neden olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırma kapsamında verim sigortası sistemine geçilmesi eksperler tarafından önerilmiş olsa da yenilikçi sigorta ürünleri arasında bulunan gelir koruma sigortasının alternatif bir model değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Gelir sigortası sisteminin kurulması aşamasında risk bölgelerinin oluşturulması ve sigortaya ilişkin prim ve tazminat tutarlarının doğru oluşturulabilmesi için sağlıklı ve güvenilir bilgi sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından geliştirilen ve hâlihazırda kullanılmakta olan Tarım Bilgi Sistemi aracılığı ile gelir koruma sigortası için bireysel ortalama verim geçmişi bilgilerinin en kısa zamanda oluşturulmasının yanı sıra sigorta modelinin diğer ürünlerde de uygulanabilmesi için vadeli işlem borsalarının kurulması, lisanslı depoculuğun geliştirilmesi ve bunlarla ilgili gerekli mevzuat değişikliklerinin yapılması için ilgili Bakanlıklar ve üst kurumların bir arada çalışması gerekmektedir.

Çizelge 9. Üreticinin tarım sigortası yaptırmama nedenlerinin önem derecesine göre sıralanması.

Table 9. Ranking of the reasons for not having agricultural insurance by the producer by degree of importance.

Üreticinin tarım sigortası yaptırmama nedenleri (Reasons for the producer not to have agricultural insurance)	\bar{x}
Primlerin yüksek olması (Premiums are high)	4,09
Zararının karşılanmayacağını düşünmeleri (Think that the damage will not be covered)	3,59
Önem göstermeme ve ihmal etmeleri (Disregard and neglect)	3,40
Sigorta kapsamını yeterli bulmamaları (insurance coverage is not enough)	3,12
Daha önce tarım sigortası yaptırmış komşu ve akrabalarının olumsuz tecrübelerinden etkilenmeleri (Affected by the negative experiences of people who have taken out agricultural insurance before)	2,93
Devlet desteğinin azlığı (Lack of government support)	2,75
Risk görmemeleri (Manufacturers see no risk)	2,69
Arazinin hazine arazisi olduğu için sigortalanmaması (The area is not insured because it is treasury land)	2,66
Eksperlerle sorun yaşamıştır veya yaşayacağını düşünmektedir (Manufacturers have had or think they will have problems with the experts)	2,40

(1. Kesinlikle katılmıyorum- 5. Kesinlikle katılıyorum) (1. Strongly disagree -5. Strongly agree).

Eksperlerin değerlendirmesine göre üreticilerin tarım sigortası yaptırmamalarındaki en önemli neden üreticilerin prim fiyatlarını yüksek bulmalarıdır. Prim miktarı, prim desteği ve devlet olanakları çerçevesinde, aktüeryal çalışmalar esas alınarak üreticinin beklentilerine de hitap edecek şekilde hesaplanması sisteme katılımı arttıracığı gibi sistemin sürdürülebilirliğini de güvence altına alacaktır. Buna ek olarak, sigorta primlerine verilen devlet desteğinin devam ettirilmesi ve hatta devlet kaynakları uygunsa devlet desteğinin artırılması tarım sigortasını yaptırma kararlarını olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca primlerle ilgili

olarak TARSİM tarafından daha aydınlatıcı bilgi verilmesi üreticinin sigorta bilincini ve farkındalığını arttıracaktır. Araştırmada üreticilerin sigorta yaptırmama nedenleri arasında, üreticilerin eksperlerle sorun yaşamış veya yaşayacağını düşünmeleri düşük oran alırken çeşitli çalışmalarda bu durum önemli bir neden olarak ortaya konulmuştur. Bu durumun önüne geçmek adına eksperler için düzenlenen iletişim temalı eğitimlerin sayısı artırılmalı ve içeriği zenginleştirilmelidir. Ayrıca eksperlerin eğitim talepleri göz önünde bulundularak meslek içi eğitime hız verilmeli ve eğitimlerde uygulamalara da yer verilmelidir.

LİTERATÜR LİSTESİ

- Akçaöz, H., B. Özkan ve H. Kızılay. 2006. Antalya ilinde tarımsal üretimde risk yönetimi ve tarım sigortası uygulamaları. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi* 3 (2): 93-103.
- Akgün, M. 2021. Türkiye'de tarım sigortaları ve tarımsal risk alanında yapılan araştırmaların kuramsal analizi (1994-2020). *Meyve Bilimi Dergisi* 8 (1): 8-16.
- Anonim, 2013. Tarım sigortaları gelecek 10 yılı çalıştay sonuç raporu. Ankara 10-12 Nisan. 51 s. https://web.tarsim.gov.tr/staticweb/files/docs/Sonuc_Raporu_01102013.pdf
- Anonim. 2020a. TARSİM faaliyet raporu. İstanbul. <https://www.tarsim.gov.tr/dergilik/dergiGoster.jsp?category=faaliyet-raporlari&name=2020>. Erişim Tarihi: 26.04.2022
- Anonim. 2020b. Resmi Gazete. Tarım sigortaları havuzu tarafından 2021 yılında kapsama alınacak riskler, ürünler ve bölgeler ile prim desteği oranlarına ilişkin karar. 25.11.2020. Sayı: 31315. Başbakanlık Basımevi. Ankara.
- Anonim. 2021a. Resmi Gazete. Tarım sigortaları havuzu tarafından 2021 yılında kapsama alınacak riskler, ürünler ve bölgeler ile prim desteği oranlarına ilişkin kararda değişiklik yapılmasına dair karar. 28.10.2021. Sayı: 31642. Başbakanlık Basımevi. Ankara.
- Anonim. 2021b. Resmi Gazete. Tarım sigortaları havuzu tarafından 2022 yılında kapsama alınacak riskler, ürünler ve bölgeler ile prim desteği oranlarına ilişkin kararda değişiklik yapılmasına dair karar. 22.12.2021. Sayı: 31697. Başbakanlık Basımevi. Ankara
- Anonim. 2022. TARSİM temel bilgiler ve kurumsal yapı. İstanbul. https://www.tarsim.gov.tr/dergilik/dergi/sunumlar/temel_sunum_2022.pdf. Erişim Tarihi: 26.04.2022.
- Anonymous. 2011. IBM Corp. Released 2011. IBM SPSS Statistics for Windows. Version 20.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- Aslan, A., S. Atay ve M. Paksoy. 2012. Malatya ilinde bitkisel ürün sigortaları uygulamalarına çiftçilerin yaklaşımı. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Konya. 5-7 Eylül.
- Çetin, B. ve Ş. Turhan. 2013. Tarım Sigortaları. Geliştirilmiş 2. Baskı. Nobel Yayın 563. Ankara.
- Çukur, F., G. Saner, T. Çukur ve K. Uçar. 2008. Malatya ilinde kayısı üreticilerinin riskin transferinde tarım sigortasına bakış açılarının değerlendirilmesi: Doğanşehir ilçesi Polatdere köyü örneği. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* 45 (2): 103-111.
- Demir, A. 2003. Tarım sigortası. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü. Sayı:4. Nüsha:2. Eylül. Web Sitesi: <http://www.tepge.gov.tr/Dosyalar/Yayinlar/df86b2db29a74a07a5ae3783f7ec14bb.pdf>. Erişim Tarihi: 05.07.2019
- Dinler, T. 2000. Tarımda risk yönetimi ve Türkiye'de tarım sigortaları uygulamaları. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası V. Teknik Kongresi Bildiri Kitabı. Ankara. Cilt:2. s. 1117-1126.
- İkikat Tümer, E., H. B. Ağır ve Z. Uslu. 2019. Çiftçilerin tarım sigortası yaptırma istekliliği: Konya ili Ilgın ilçesi örneği. *KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi* 22 (4): 571-576.
- İpekçioğlu, Ş., T. Ilgın, T. Monis, G. Saner ve A. Bilgiç. 2010. Güneydoğu Anadolu bölgesinde devlet destekli bitkisel ürün sigortası yaptırma istekliliğinin belirlenmesi. IX. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Şanlıurfa. 22-24 Eylül. s. 259-265.
- Kalaycı, Ş. 2014. SPSS Uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. Asil Yayın. 6. Baskı. Ankara. 426s.
- Karahan Uysal, Ö. G.Saner, V. Ceyhan, Z. Bayramoğlu, B. Engürülü, E. İkikat Tümer, Y. Akyüz, M. K. Tekin, B. Doğan Öz. 2020. Tarımda risk yönetimi: mevcut

- durum ve gelecek eğilimleri. Türkiye Ziraat Mühendisliği IX. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı. Cilt. 2. Ankara.13-17 Ocak. s. 807-834.
- Keskinkılıç, K. ve T. Alemdar. 2013. Tarım sigortacılığı; Dünya ve Türkiye'deki uygulamaların değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi 29(3) 114-123.
- Kipkemoi, B. K. ve V. Ceyhan. 2021. Eliciting attitude of farmers toward agricultural insurance and willingness to pay Çarşamba district of Samsun. Turkey. International Journal of Development and Sustainability 10 (4): 160-181.
- Pezikoğlu, F., M. E. Ergun, M. Öztürk, A. Altıntaş ve M. Uçar. 2012. Bursa ilinde bitkisel ürün sigortası uygulamalarına yönelik üretici yaklaşımı. X. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Konya. 5-7 Eylül 2012. s. 1098-1102.
- Sayın, B., M. A.Çelikyurt ve N. Kaya. 2014. Üretici gözüyle tarım sigortaları uygulamaları: Antalya ili örneği. XI. Tarım Ekonomisi Kongresi. Cilt:2. Samsun. 3-5 Eylül. s. 1077-1084.
- Sümer, G. ve Y. Polat. 2016. Dünyada tarım sigortaları uygulamaları ve TARSİM. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 18 (1): 236-263.
- Şahin, A. ve B. Miran. 2007. Çiftçi algılarına göre bitkisel ürünlerin risk haritası: Bayındır ilçesi örneği. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 44 (3): 59-74.
- Terin, M. ve A. Aksoy. 2015. Devlet destekli bitkisel ürün sigortası uygulama sonuçları üzerine bir araştırma: Ortadoğu Anadolu (TRB) Bölgesi örneği. ÇOMU ziraat Fakültesi Dergisi. Cilt.3(2): 35-43.
- Tekin, A. ve B. Karlı. 2021. Denizli ili Çivril ilçesinde elma üretimi yapan tarım işletmelerinde üreticilerin tarım sigortası yaptırma tercihleri, Mustafa Kemal Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi 26 (19): 8-19.
- Yazgı, F. E. ve E. Olhan. 2018. Türkiye tarım sigortası sisteminde görülen sorunlar ve alternatif model arayışı. Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Dergisi 15(1): 39-45.